

Васильєв С. В.,
*кандидат юридичних наук, доцент,
завідувач кафедри господарсько-правових дисциплін
та економічної безпеки
Донецького державного університету
внутрішніх справ*

ПРОЦЕСИ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ТА СУЧАСНА ПАРАДИГМА ПРАВА

У науковій літературі правова парадигма трактується як висхідна концептуальна правова модель, як контур науково-правових концепцій, спосіб утілення певних перетворень і прогнозування можливих результатів, або як сукупність ідеалізованих елементів правової дійсності, а саме – принципи пізнавальної діяльності, теоретико-методологічні правові конструкції, ціннісні філософсько-правові настанови і правові концепції, що становлять фундамент діяльності з набуття правових знань, що створює певне бачення правової дійсності й праворозуміння, детермінує еволюцій [1, с.5].

Невід’ємною частиною історичного процесу з обумовленими докорінними перетвореннями в суспільно-політичному розвитку в межах конкретного історичного періоду є розвиток (трансформація) загальнотеоретичних засад правових парадигм. Тобто кожна суспільно-історична епоха напрацьовує власну, характерну тільки їй правову парадигму, а зміна парадигм спричинює модифікацію правових цінностей, норм, у тому числі і у сфері прав людини.

Як ніколи стає актуальним концепція Томаса Куна [2] щодо проблематики наукових парадигм. Дійсно, коли накопичується достатньо даних про значні аномалії, що суперечать поточній парадигмі, згідно з теорією наукових революцій, наукова дисципліна переживає кризу; протягом цієї кризи випробовуються нові ідеї, які, можливо, раніше не бралися до уваги або навіть були відзначені; зрештою формується нова парадигма, яка набуває власних прихильників.

Тому певний інтерес до вивчення представляє правова парадигма, актуальність дослідження якої вбачиться в тому, що ця юридична конструкція

дозволяє вирішити питання не тільки теоретичного але і прикладного значення. Невипадково, сьогодні прослідковується тенденція розгляду парадигми не тільки як категорії теорії, філософії права, але і у площині змін, що відбуваються в спеціально-юридичних науках. В той же час, практика застосування права акумулює інформацію, спрямовуючи та вдосконалюючи правову парадигму.

Отже, перетворення що відбуваються під впливом процесів правової глобалізації спричиняють зміни і методології наукового пізнання, пануючих юридичних ідеалів і цінностей, появи у правовій парадигмі нових теорій розуміння права, які, своєю чергою, визначають вектор розвитку юридичної науки.

Дослідження нових правових явищ, які, крім усього іншого, мають глобальний характер і не зводяться до предмету будь-якої галузевої науки, можливо, на наш погляд, найефективніше через призму парадигмального підходу. Саме методологічний плюралізм та міждисциплінарність виступають важливими характеристиками парадигмального підходу, що дозволяє досліджувати та оцінювати правові феномени, які ще не вбудовуються у систему права. У зв'язку з цим у юридичній літературі стали говорити про «дослідницькі парадигми глобалізації», «нову глобальну парадигму права» або про «інноваційну парадигму права».

Висловлюється позиція, що глобалізаційні процеси послабляють регулятивну монополію у визначених відносинах, а тому потрібне переосмислення нормативної надбудови та формування нової юридичної мови, здатної осмислити та пояснити наслідки правової глобалізації. Тобто рамки традиційного правового інструментарію виявляють прогалини у регулюванні сучасних транскордонних відносин, наприклад у сфері комунікацій/інформаційних технологій, що пояснює підвищений інтерес у галузі нормативного регулювання до норм недержавного регулювання, що мають властивості короткостроковості, гнучкості та оновлюваності; норми недержавного права фактично стають стандартизованим *ad hoc* правом та

слугують антиподом жорсткому, статичному, локальному національному праву або украй трудомісткому міжнародному праву [3].

Крім того, сучасна архітектура права тяжіє не стільки до вертикально організованих, централізованих, стійких ієрархічних структур, а до логічної горизонтальної, децентралізованої самокомунікації. У багатьох сферах: від прав людини до Інтернету та міжнародних фінансових операцій — широкого поширення набули міжнародні стандарти, які, не будучи юридично обов'язковими, проте в різних формах мають безпрецедентний вплив на регулювання відповідних відносин.

У сучасній науковій юридичній літературі звертається увага на розростання неправової матерії, що використовується для регулювання транскордонних приватно-правових відносин, що призводить до можливого виникнення колізії права та неправа. Це може бути не тільки *lex mercatoria* (від лат. «загальне торгове право»), а й інші системи соціальних норм: релігійні норми, культурні норми, звичаї тощо. Тому питання про те, чи можуть недержавні норми бути правом, що застосовуються, «переміщується з периферії до центру, як тільки ми розглядаємо право через призму глобалізації» [4]. Вказане обумовлює тенденцію «роздержавлення» права, зрушеннями в галузі праворозуміння, викликаними широкою інтерпретацією поняття «норми права» та ін.

Зазначимо, що у міру масштабування норм недержавного регулювання у літературі зміцнюється «концепція периферійного права». Тобто, право держави є безумовним елементом нормативної системи, але дедалі більше зрушується периферію, тоді як ядро формується з норм недержавного регулювання; не забезпечені силою державного примусу, норми недержавного регулювання не позбавлені обов'язковості і кваліфікуються в іноземній літературі як неюридично обов'язкові [5].

Таким чином, на загальнотеоретичному рівні засади правових парадигм є віддзеркаленням теоретико-методологічних основ правової науки, тому що законодавство і правозастосування є безпосереднім відтворенням правової дійсності. Саме привнесення у регулятивний правовий механізм компонентів

правових парадигм свідчить про правотворчий характер правової діяльності, що й сприятиме створенню нових і зміні старих правових парадигм.

Безспірним залишається факт впливу процесів правової глобалізації на формування (зародження, відокремлення) нових та співвідношення існуючих парадигм у теорії права, створення інтегральної/інтегративної правової доктрини та збереження співіснування різних парадигм, питання поліпарадигмальності права.

Звісно ж, що вищезазначені питання є лише частиною ширшої проблеми щодо розвитку теорії права у процесі світової правової глобалізації, тому більшість з них залишаються відкритими для подальших наукових досліджень.

Список використаних джерел:

1. Гдичинський В. Б. Загальнотеоретичні засади правових парадигм: автореф. дис. к.ю.н.12.00.01. К. 2019. С.5.
2. Кун Томас. Структура наукових революцій. Київ: Port-Royal, 2001. 228 с.
3. Mazhorina M.V. (2018) Private International Law in Context of Globalization: from Privatization to Fragmentation. *Pravo. Zhurnal Vysshey shkoly ekonomiki*. 1. pp. 193– 217.
4. Michaels R. The Re-State-Ment of Non-State Law: The State, Choice of Law, and the Challenge from Global Legal Pluralism. *Wayne Law Review*. 2005. Vol. 51. P. 1210.
5. Teubner G. Global private regimes: Neo-spontaneous law and dual constitution of autonomous sectors in world society? URL: https://www.jura.uni-frankfurt.de/42852650/global_private_regimes.pdf (дата звернення: 04.12.2022).

Гавінська О. А.,
кандидат юридичних наук,
приватний нотаріус
Малярчук А. Р.,
студентка кафедри публічно-правових дисциплін
Вінницького державного педагогічного
університету імені Михайла Коцюбинського

ОБМЕЖЕННЯ КОНСТИТУЦІЙНИХ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ

Права людини – це її суб’єктивні можливості самостійно, вільно й незалежно від інших осіб визначати міру та спосіб власної поведінки або вид установленної поведінки, що не заборонена законодавством і не порушує права та свободи інших людей.

Обмеження прав і свобод людини – це інститут права, який складається з великої кількості взаємопов’язаних, узгоджених між собою норм конституційного, кримінального, цивільного, адміністративного, екологічного й інших галузей права, які встановлюють порядок, підстави, умови, правомірність, механізми звуження змісту й обсягу прав людини. Крім того, усі ці норми законодавства доповнюються судовою практикою національних судів, а також практикою Європейського суду з прав людини.

Незважаючи на вищевикладене, основним джерелом інституту обмеження прав людини є Конституція України як нормативно-правовий акт вищої юридичної сили та прямої дії, який установлює вихідне й фундаментальне положення: права і свободи людини є непорушними й невідчужуваними (стаття 21 Конституції України); під час прийняття нових законів або внесення змін до чинних законів не допускається звуження змісту та обсягу чинних прав і свобод (стаття 22 Конституції України) [1].

Як можна побачити, Конституція України розуміє інститут обмеження прав і свобод людини та громадянина як звуження змісту й обсягу чинних прав і свобод.

Законодавство України закріплює на конституційному рівні сукупність прав, свобод та обов’язків людини і громадянина, реалізація яких забезпечує